

УКД: 364.628-057.87[37.018.43-042.3.:37.014.6:005.336.3]”36”

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-561-569](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-561-569)

Гуменюк Наталія Ярославівна кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних наук, ІФНТУНГ, вул. Карпатська 15, м. Івано-Франківськ, тел.: (099) 370-84-08, <https://orcid.org/0009-0008-5895-695X>

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Анотація. У статті висвітлено результати дослідження впливу дистанційного навчання студентів на рівень розвитку їх знань та психологічних станів в умовах війни.

У результаті теоретичного дослідження було встановлено, що дослідження впливу дистанційної освіти на успішність навчання в умовах військового стану перебуває на початковому етапі. Для з'ясування значення та впливу дистанційного навчання на рівень знань та емоційних станів було здійснено аналіз успішного навчання за результатами залікової сесії. Визначення емоційних станів було здійснено за модифікованою методикою Н. Гуменюк «Дослідження емоційно-почуттєвих станів студентів у процесі дистанційного навчання в умовах воєнного стану» (за варіантом методики Е.О. Помиткіна «Дослідження емоційно-почуттєвих станів особистості») та інтерв'ювання. До уваги брали показники позитивних і негативних станів та співвідношення між ними і типові емоційні реакції. У процесі дослідження встановлено значну кількість досліджуваних, які переживали позитивні емоційні стани. Частка досліджуваних, у яких було визначено негативні емоційні стани, пов'язували із невизначеними часовими межами військового стану в країні.

Водночас результати дослідження дозволили зробити висновки, що дистанційне навчання в умовах військового стану дає змогу не тільки формувати і розвивати професійні компетентності, але й здійснювати психологічну корекцію емоційних станів, активізацію когнітивної сфери особистості студентів. Результати дослідження підтвердили доцільність психологічної просвіти викладачів. Окреслено подальші перспективи емпіричного дослідження, яке полягає в експериментальній перевірці нашого припущення про ефективність впровадження курсу підвищення кваліфікації «Психологічні технології педагогічної майстерності».

Ключові слова: дистанційне навчання; воєнний стан; дослідження емоційних станів; психологічний стан; засоби інформаційних технологій.

Gumenyuk Natalia Yaroslavovna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Social Sciences, IFNTUNG, Carpathian St., 15, Ivano-Frankivsk, tel.: (099) 370-84-08, <https://orcid.org/0009-0008-5895-695X>

INVESTIGATION OF THE INFLUENCE OF DISTANCE EDUCATION ON STUDY SUCCESS AND PSYCHOLOGICAL STATE OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE USING INFORMATION TECHNOLOGIES

Abstract. The article highlights the results of the study of the influence of distance learning of students on the level of development of their knowledge and psychological states in the conditions of war. As a result of the theoretical study, it was established that the π 8.2 of the influence of distance education on the success of studies in the conditions of martial law is at the initial stage. To find out the meaning and impact of distance learning on the level of knowledge and emotional states, an analysis of successful learning was carried out based on the results of the credit session. Determination of emotional states was carried out according to the modified method of N. Humenyuk "Investigation of emotional-sensual states of students in the process of distance learning in the conditions of martial law" (according to the variant of the method of E.O. Pomytkin "Investigation of emotional-sensual states of the personality") and interviewing. Indicators of positive and negative states and the relationship between them and typical emotional reactions were taken into account. In the process of research, a significant number of subjects who experienced positive emotional states were found. The proportion of subjects who were identified as having negative emotional states was associated with the indefinite time limits of martial law in the country.

At the same time, the research results made it possible to draw conclusions that distance learning in the conditions of martial law allows not only to form and develop professional competences, but also to carry out psychological correction of emotional states, activation of the cognitive sphere of the students' personality. The results of the study confirmed the feasibility of psychological education of teachers. The further prospects of the empirical research are outlined, which consists in the experimental verification of our assumption about the effectiveness of the implementation of the advanced training course "Psychological technologies of pedagogical mastery".

Keywords: distance learning; martial law; study of emotional states; psychological state; means of information technologies.

Постановка проблеми. Російська агресія проти України докорінно змінила життєдіяльність суспільства. Освіта, як одна із основних цінностей людства, у такий складний час стає головним чинником у забезпеченні соціально-економічної, психологічної безпеки та психічного здоров'я людства

і студентської молоді зокрема¹. У зв'язку з цим дистанційна освіта все більше набуває своєї актуальності та розкриває широкі можливості як для студентів, так і для викладачів. Уміле використання інформаційно-комунікативних технологій, дистанційних платформ надає вільний доступ студентам до навчально-методичних матеріалів, а за їх відсутності на занятті виконати завдання. З психологічного аспекту інформаційні технології дистанційного навчання зумовлюють активізацію когнітивно-пізнавальних процесів особистості студента.

Незважаючи на попередній досвід використання інформаційних технологій у дистанційному навчанні у період пандемії COVID-19, викладач змушений постійно освоювати все нові технологічні інновації, щоб забезпечити ефективний контакт партнерської взаємодії зі студентами у процесі навчальної діяльності в умовах екстремальних ситуацій. Та, на жаль, не всі викладачі, а особливо старшого віку, готові швидко реагувати на виклики сьогодення. За цих умов ефективність навчальної діяльності та позитивний психологічний стан студентів може значно знижуватись.

Таким чином, виникає необхідність дослідити, як дистанційна освіта в умовах воєнного стану вплинула на успішність навчальної діяльності та психологічний стан студентів, які саме емоції та почуття вони переживають на даний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу в період вимушеного дистанційного навчання зарубіжні науковці приділяють змінам у психологічному стані та психічному здоров'ї студентів [4], [5], [6], [7], [8], [9], [10]. Зафіксовані зміни емоційних станів у студентів (71%) під час вимушеного дистанційного навчання, що проявлялось у стресі, тривожності, неспокою та депресії [2], [3], [4], [5], [6], [7].

У 60% студентів Цюрихського університету прикладних наук виявлено середній рівень стресу, а у 10% респондентів – високий рівень стресу. За результатами Лейпцизького університету прикладних наук, 80% респондентів змогли пристосуватися до нових умов та позитивно оцінюють власний самоменеджмент, і тільки 53% підтвердили погіршення свого стану, концентрації уваги та мотивації внаслідок специфічної ситуації.

Проблемою психічного здоров'я особистості у період складних ситуацій стурбовані українські науковці. Так, у 26,1% респондентів було виявлено погіршення успішності в дистанційного навчання, 21,6% опитуваних поскаржились на недостатню увагу з боку педагогів. Близько 19% респондентів не мали потрібних технічних засобів для проведення онлайн-занять, 21,3% – поскаржились на поганий Інтернет [7], [8], [10]

Беручи до уваги важливість та значущість особистості педагога в успішності учнів, студентів у період вимушеного дистанціювання,

Е. Помиткін, Л. Помиткіна, О. Іванова досліджували особливості їх психологічного стану із врахуванням вікової категорії [1]. За результатами дослідження респондентів від 30 до 45 років, негативні емоційні стани проявлялись у недовірі, страху, відчаї, з тенденцією до переважаання фрустраційних станів, як-от: сумнів, смуток, розгубленість [1]. Позитивні емоційні стани (гумор, інтерес, ентузіазм) встановлено у віковій категорії до 30 років. Науковці це пояснюють тим, що молоді педагоги мають менше соціальних страхів і більше перспектив реалізувати себе в майбутньому, навіть змінити сферу професійної діяльності. Викладачу вікової категорії за 50-60 років дедалі важче стає опановувати дистанційні платформи сучасної освіти. Виникають психологічні проблеми у сприйнятті дистанційного освітнього процесу. Для них більш прийнятним і звичним, як зазначає Е. Помиткін, є візуальний контакт, реальна фізична дистанція [1].

Отже, іноземні й українські науковці актуалізують ряд значущих проблем, пов'язаних із дистанційним навчанням та психічним здоров'ям студентів у період складних ситуацій в Україні. Проте незначна частка проаналізованих нами праць науковців не розкриває питання щодо підтримки емоційного стану студентів під час дистанційного навчання в період війни.

Мета статті – дослідити особливості впливу дистанційної освіти на успішність та психологічний стан студентів у період воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Воєнний конфлікт зумовив зміни щодо організації дистанційного навчання в Україні. Адже внаслідок воєнного конфлікту у більшій чи меншій інтенсивній тривалості студенти перебували в негативному психоемоційному стані. Відновлення навчання, з психологічного підходу, сприяло відновленню активності когнітивно-інтелектуальної сфери студентів, тим самим зменшуючи негативний вплив на їх психоемоційний стан. Безумовно, стабілізувати психоемоційний стан студентів можливо за умови ефективної організації дистанційного навчання в умовах війни.

У процесі дослідження ефективного впливу дистанційного навчання ми спиралися на результати успішної діяльності студентів. Аналіз отриманих результатів здійснювався за трьома рівнями: високий, середній, низький. За допомогою комп'ютерної програми Excel було здійснено математичну обробку результатів та визначено якість успішності навчальної діяльності студентів.

Оскільки у центрі уваги нашого дослідження перебуває особистість студента, то наступним важливим нашим кроком було вивчити вплив дистанційного навчання на його психологічний стан. Оцінку впливу дистанційного навчання на емоційний стан студентів в умовах війни ми здійснили за 10-бальною шкалою на комунікативній платформі TELEGRAM <https://t.me/+J32DcRV9vXUyMTFi> «Психологічна підтримка».

Для отримання достовірних даних щодо їхнього психоемоційного стану у процесі дистанційного навчання з використанням інтеграційних технологій ми додатково використали «Диференційну шкалу емоційно-почуттєвих станів особистості» Е. О. Помиткіна [1]. Шкала емоційно-почуттєвих станів містить 300 емоцій і почуттів особистості. Однак ми включили й інтегрували тільки ті емоційно-почуттєві стани, які є визначальними в контексті нашого дослідження (табл. 1).

Таблиця 1

Шкала емоційно-почуттєвих станів

	Рівень	Психоемоційні стани	Бал
П	+10	Натхнення	
О	+9	Захоплення	
З	+8	Інтерес	
И	+7	Впевненість	
Т	+6	Зосередженість	
И	+5	Ентузіазм	
В	+4	Відповідальність	
Н	+3	Зацікавлення	
І	+2	Самовідданість	
	+1	Задоволення	
	0	Спокій, врівноваженість	
	-1	Невдоволення	
Н	-2	Сарказм	
Е	-3	Байдужість	
Г	-4	Нудьга	
А	-5	Роздратування	
Т	-6	Розгубленість	
И	-7	Нехтування	
В	-8	Апатія	
Н	-9	Відчай	
І	-10	Відраза	

При здійсненні аналізу результатів ми керувались інструкцією, яка є у методичці, вищезазначеної нами. Так, позитивні емоційні стани, згідно з методикою, мають градацію від +1 до +10, а негативні емоційні стани варіюються в інтервалі від -1 до -10. Це дозволило нам розглядати емоційну рівновагу (0) як зону спокою, у якій прийняття стратегічних життєвих рішень

є найбільш ефективним, оскільки не зумовлено дією афектів [9]. Для порівняння брали два показника: позитивні і негативні стани; найбільш типові реакції.

Дослідження проводилось на базі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. До експериментального процесу було залучено 153 студенти. Використання інформаційних технологій у процесі дослідження значно спростило нам завдання в підрахунках здійсненого вибору респондентами, тим самим зменшило нам час на опрацювання отриманих результатів. А самим респондентам це дало змогу у зручний для них час пройти опитування.

Аналіз отриманих даних у процесі дослідження дозволив встановити вплив дистанційної освіти на психологічний стан студентів. Переважна частина респондентів переживає негативний психологічний стан під час дистанційного навчання в умовах війни.

Так, зокрема на негативному полюсі оцінили свій стан:

- 26% з 39 респондентів та дали оцінку своєму стану 10 балів, що становить 3,8% від загальної вибірки;
- 53% з 80 респондентів оцінили свій стан у 8 балів, що становить 1,8% від загальної вибірки;
- 21% з 34 респондентів – 7, 6 бала, що становить 4,7% від загальної вибірки.

Позитивний свій стан оцінили:

- 10% дали оцінку своєму стану 1 бал, що становить 10% від загальної вибірки;
- 13% дали оцінку стану 2 бали, що становить 7,6% від загальної вибірки;
- 4% оцінили в 3 бали, що становить 25% від загальної вибірки;
- 4% оцінили в 4 бали, що становить 25% від загальної вибірки;
- і 69% оцінили в 5 балів (1,4% від загальної вибірки), що свідчить про середній рівень, але з можливою тенденцією зростання до негативного рівня (рис. 1).

Як бачимо з рисунку 1 (горизонтальна вісь діаграми відображає у відсотках від загальної вибірки), інтенсивність негативних та позитивних психологічних станів респондентів суттєво відрізняється.

Типовими негативними переживаннями (надалі вони встановлені за допомогою методики «Диференційна шкала емоційно-почуттєвих станів особистості») є апатія, відчай, відраза, роздратування. Такий стан, як було в подальшому встановлено, не міг позитивно вплинути на успішність навчання.

Так, зокрема, успішність навчальної діяльності досліджуваних, які перебували в негативному психологічному стані, оцінено на:

- високому рівні – 25,6%;
- середньому рівні – 38,4%
- низькому рівні – 36%

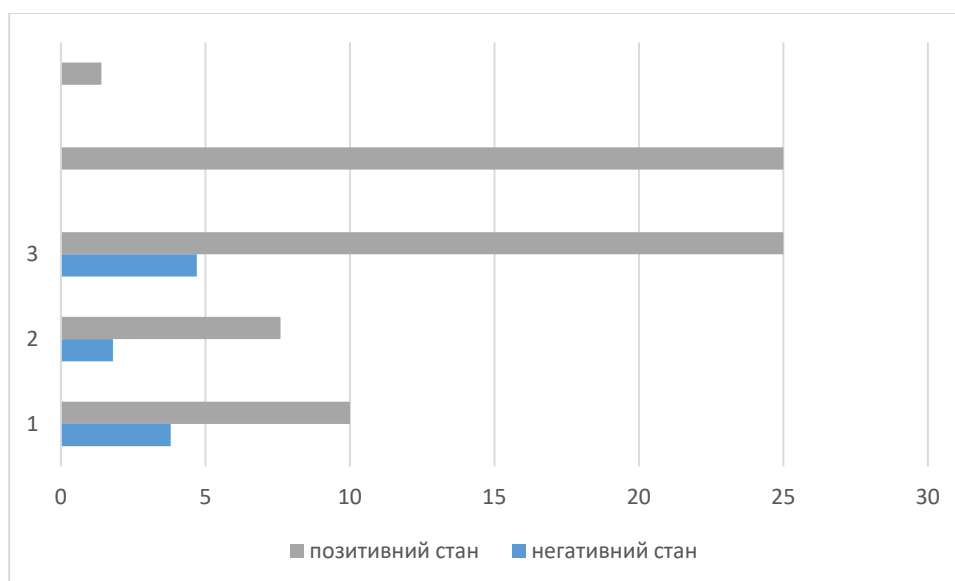


Рис. 1. Переживання психологічних станів студентів під час дистанційного навчання в умовах війни

Тоді як у більшості досліджуваних з позитивними проявами психологічних станів високий кількісний показник становив – 31%, середній показник – 47%, низький показник – 22% (табл. 2).

Таблиця 2

Кількісні показники успішної навчальної діяльності студентів

Рівні успішної навчальної діяльності студентів	Досліджувані		Досліджувані	
	З негативним психологічним станом		З позитивним психологічним станом	
	У %	Абсолютна кількість	У %	Абсолютна кількість
Високий рівень	25,6	19,2	31	24
Середній рівень	38,4	28,8	47	36
Низький рівень	36	27	22	18

Середній статистичний бал успішної навчальної діяльності студентської групи з негативними проявами психологічного стану становить 38,1 бала, у другої групи (з позитивними проявами психологічного стану) – 44,3 бала.

Отримані результати спонукали нас поставити додаткове запитання респондентам: що саме зумовило такий їхній стан – ситуація, що склалася в Україні, чи неякісне дистанційне навчання. Більшість (96% осіб) зазначила, що на їх психологічний стан вплинула ситуація, що склалася в Україні, її невизначені часові межі. І тільки 4% респондентів стверджують, що на їхню успішність у навчанні і психологічний стан вплинула неякісна дистанційна освіта та сама її організація викладачами.

Такі результати дають нам підстави зробити висновки, що більшість викладачів, незважаючи на попередній досвід використання дистанційних

технологій під час пандемії COVID-19, не готові психологічно до нових викликів освітньої системи та самі перебувають у напруженому стані. На підставі отриманих результатів нами було створено телеграм канал для викладачів і студентів, та мали можливість знайти цінні поради та психологічну підтримку.

Висновки. Дослідження навчальної діяльності студентів та їхні психоемоційні стани за допомогою засобів інформаційних технологій дозволило встановити, що під час дистанційного навчання в період воєнного стану позитивний стан переживали приблизно 13,8% респондентів, тоді як для більшої частки досліджуваних характерними є такі негативні переживання та емоційні стани, як: роздратування, розгубленість, апатія, відраза. Негативні емоційні стани, як засвідчили результати навчальної діяльності студентів, призводять до зниження виконання функціональних обов'язків та погіршення якості засвоєння навчального матеріалу.

Виявлені негативні фактори, що викликають негативні емоційні стани, пов'язані з невизначеністю часових меж тривалості воєнного стану в країні.

Дистанційне навчання в умовах воєнного стану дає змогу не тільки формувати і розвивати професійні компетентності, але й здійснювати психологічну корекцію емоційних станів, активізувати когнітивну сферу особистості студентів, що є дуже важливо за таких умов. Дискусійним залишається питання щодо готовності та здатності викладачів організувати навчання студентів в умовах воєнного стану.

Зважаючи на це, до пріоритетних завдань ми зараховуємо:

- психологічну просвіту викладачів щодо організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану; вибору шляхів і методів для її реалізації, які сприятимуть досягненню емоційної рівноваги особистості студента;

Впровадження курсу «Психологічні технології педагогічної майстерності» може стати важливим фактором у підвищенні психологічної компетентності викладача щодо організації дистанційного навчання в умовах екстремальної ситуації.

Література:

1. Помиткін Е.О., Помиткіна Л.В. Дослідження емоційних станів учителів НУШ у період пандемії COVID-19 з використанням електронного ресурсу. Інформаційні технології і засоби навчання, 2020, Том 80, №6. С. 267-280 38,4

2. Ракурс. «Якість дистанційної освіти оцінили українці – результати опитування». <https://racurs.ua/ua/n141792-yakist-dystanciynogo-navchannya-ocinyly-ukrayinci-rezultatyopytuvannya.html>.

3. Султанова Л.Ю. Желуденко М. О. Вплив вимушеного дистанціювання на психічне здоров'я студентської молоді: міжнародний огляд. https://www.researchgate.net/publication/351992695_VPLIV_VIMUSENOGO_DISTANCIUVANNA_NA_PSIHICNE_ZDOROV'A_STUDENSKOI_MOLODI_MIZNARODNIJ_OGLAD.

4. Auberplanmäßige Umfrage zur Situation der HTWK – Studierenden: Der Hochschulalltag fehlt. Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur Leipzig (HTWK Leipzig). https://www.htwk-leipzig.de/no_cache/hochschule/aktuelles/newsdetail/artikel/3376/

5. Johnson D.Kendall C. Student mental health: 'I am living in a bubble of one' <https://www.bbc.com/news/education-55105044>
6. Auswirkungen der Corona-Pandemie auf Hochschulen und Studium. <https://wissenschaft.hessen.de/presse/corona-centerpage/auswirkungen-der-corona-pandemie-auf-hochschulen-und-Studium>
7. Effects of COVID-19 Pandemie on Mental Health and Psychological Well-Being of Italian University Students. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679896
8. Stn.diCo. – Studieren digital in Zeiten von Corona. Bundesweite Studie zum Online-Sommersemester 2020.
9. Studieren in Corona -Zeiten. <https://www.uni-wuerzburg.de/aktuelles/einblick/single/news/studieren-in-coronazeiten/>
10. Studie: "Lernen unter COVID-19 Bedingungen". <https://lernen.covid19.univie.ac.at>.

References:

1. Pomytkin E.O., Pomytkina L.V. (2020) Doslidzhennia emotsiinykh staniv uchyteliv NUSh u period pandemii COVID-19 z vykorystanniam elektronnoho resursu. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. Tom 80, №6. S. 267-280
2. Rakurs. «Iakist dystantsiinoi osvity otsynly ukrainsi - rezultaty opytuvannia». <https://racurs.ua/ua/n141792-yakist-dystanciynogo-navchannya-ocynly-ukrayinci-rezultatyopytuvannya.html>.
3. Sultanova L.Iu. Zheludenko M. O. Vplyv vymushenoho dystantsiiuvannia na psykhykne zdorovia studentskoi molodi: mizhnarodnyi ohliad. https://www.researchgate.net/publication/351992695_VPLIV_VIMUSENOGO_DISTANCIUVANNA_NA_PSIHICNE_ZDOROVA_STUDENSKOI_MOLODI_MIZNARODNIJ_OGLAD.
4. Auberplanmäßige Umfrage zur Situation der HTWK – Studierenden: Der Hochschulalltag fehlt. Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur Leipzig (HTWK Leipzig). https://www.htwk-leipzig.de/no_cache/hochschule/aktuelles/newsdetail/artikel/3376/
5. Johnson D.Kendall C. Student mental health: 'I am living in a bubble of one' <https://www.bbc.com/news/education-55105044>
6. Auswirkungen der Corona-Pandemie auf Hochschulen und Studium. <https://wissenschaft.hessen.de/presse/corona-centerpage/auswirkungen-der-corona-pandemie-auf-hochschulen-und-Studium>
7. Effects of COVID-19 Pandemie on Mental Health and Psychological Well-Being of Italian University Students. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3679896
8. Stn.diCo. – Studieren digital in Zeiten von Corona. Bundesweite Studie zum Online-Sommersemester 2020.
9. Studieren in Corona -Zeiten. <https://www.uni-wuerzburg.de/aktuelles/einblick/single/news/studieren-in-coronazeiten/>
10. Studie: "Lernen unter COVID-19 Bedingungen". <https://lernen.covid19.univie.ac.at>.